

ГРУПИСАЊЕ СНАГА НА ПОЛАЗНОМ ПОЛОЖАЈУ

После сваког рата врши се брижљива анализа многобројних операција и извлаче тактичка и оперативна искуства са циљем да се искористе за стварање и даље развијање доктрина појединих армија. Неоспорно је да се то ради и данас — после завршеног Другог светског рата. Али треба имати у виду да искуства из прошлих ратова могу играти важну улогу ако не у току читавог трајања наступајућих ратова, а оно бар за њихов почетак, и то само онда ако се та искуства буду правилно користила и непрекидно упоређивала и посматрала у сталној вези са развојем ратне технике, њеном применом и могућношћу њеног утицаја на поједина борбена дејства. Многи проблеми који ће се појављивати у будућем рату моћи ће се решавати утолико брже и рационалније уколико се претходно буде боље успело да се из упоређења онога што је било у прошлости са новим могућностима које пружа нова техника и нови поступци извуку реални закључци, без обзира на то што се тако није радило у прошлом рату.

Због тога сматрам да и *груписање снага на полазном положају за напад*, с обзиром на искуства из Другог светског рата и развој нове ратне технике, нарочито нових средстава за масовно уништавање живе силе и наоружања, претставља важан проблем који треба размотрити да би се видело да ли се груписање снага на полазном положају и убудуће може изводити као што се изводило при крају Другог светског рата или треба вршити извесне измене.

Код већине нападних операција које су у прошлом рату изведене на важнијим фронтовима био је примењен пробој одбране на уским отсесима, уз огромно, до тог времена невиђено, груписање живе силе и ратне технике, нарочито на правцима главног удара. Такво груписање снага омогућавало је не само постизање успеха у пробоју одбране, него је и операцијама давало велику брзину, замаха и темпо продирања у дубину непријатељске територије. Тако су у току Другог светског рата поједине армије, нарочито Совјетска, приликом предузимања самосталних офанзивних операција или у саставу фронта, обично изводиле пробој на отсеку ширине око 5—10 км, иако су у целини вршиле нападе на много ширем фронту. На отсеку пробоја такве ширине груписане су главне снаге и средства како за пробој тактичке дубине одбране, тако и за развој успеха у оперативну дубину. Ту је обично било груписано: најмање три пешадиска корпуса (два корпуса — око шест пешадиских дивизија у првом, а до

једног корпуса — око три пешадиске дивизије у другом ешелону армије); покретна група армије, јачине од тенковске дивизије до тенковског корпуса или једне тенковске и једне механизоване дивизије (тако да је на отсеку пробоја армије број тенкова и самоходних оруђа из покретне групе и тенкова одређених за непосредну подршку пешадије достигао 500—800 тенкова); неколико инжењерских и понтонирских пукова, као и хемиских јединица, затим јединице за организацију везе, јединице за снабдевање и др., а да и не говоримо о огромним количинама артиљерије, чија се густина на 1 км отсека пробоја кретала од 100—300 артиљериских оруђа.¹⁾ Кад се овоме дода још и велики број противавионских артиљериских дивизиона, пукова и дивизија распоређених на истом полазном положају за његову заштиту, онда се тек може схватити колика се огромна количина живе силе и ратне технике у једном тренутку налази груписана на полазном положају. Ако се има у виду да се то груписање врши на полазном положају за напад који, поред своје ширине од око 10 км (колико је обично износио за армију при пробоју одбране у Другом светском рату), има и своју дубину, која је ретко када прелазила 10 км, онда ће бити јасно да се на том релативно малом простору од око 100 км² морају груписати веома велике снаге и средства за извођење офанзивних операција.

Густина груписања све је већа уколико се иде ближе предњем крају непријатеља. То је и разумљиво. Велика количина артиљерије мањег домета захтева да ватрени положаји буду што ближи непријатељу не само ради тога да се лакше и ефикасније изведе артиљериска припрема, већ и зато да се сопствена пешадија и тенкови што боље подржавају у периоду подршке јуриша и боја у дубини.

Природно је да је овако велика маса живе силе и борбених средстава, који су били груписани за предузимање офанзиве, у току Другог светског рата претстављала одличан циљ за браниочеву артиљерију и авијацију. Зато је бранилац тежио да преко разних извора и свих могућих начина извиђања открије намере нападача, не само у погледу места где ће груписати снаге, већ и у погледу момента преласка у напад. А тај моменат почетка напада био је веома важан, јер је он био сигуран знак да ће дотада све снаге нападача бити груписане на том малом простору и да им се тада могу задати снажни ударци применом такозване артиљериске противприпреме, која је и у току Другог светског рата са више или мање успеха изведена на неколико места противу снага које су биле груписане на полазном положају за прелаз у напад.

¹⁾ Тако је на пример још у Првом светском рату, у бици код Вердена 1917 године, при пробоју који је извршен на 17 км, груписано 151 артиљериско оруђе на 1 км фронта, а у операцији код Малмезона, исте године по 158 оруђа на км фронта, на отсеку пробоја који је износио 10 км. У Другом светском рату, у Виборшкој операцији 1944 године, Руси су на фронту пробоја од 16 км груписали по 159 оруђа на 1 км фронта, а у Јашко-кишењевској операцији — II украјински фронт — на фронту пробоја од 8 км груписано је 1.144 оруђа или 243 оруђа на 1 км фронта.

У Курској бици, која се одиграла јула и августа 1943 године, Руси су извели снажну артиљериску противприпрему против немачких снага које су биле концентрисане на полазном положају за напад. Ова противприпрема је изведена у право време и са великим успехом због тога што су Руси ноћу 4/5 јула ухватили једног немачког пионира који је правио пролазе, од кога су сазнали да ће сутра ујутру 5 јула Немци прећи у напад и што су се и сами припремали за напад, тако да су пре почетка немачког напада на Централном и Вороњешком фронту могли благовремено применити свој раније припремљени план. У тој противприпреми учествовала су и тешка пешадијска оруђа, тако да су немачкој живој сили и ратној техници на самом полазном положају нанети велики губици. Тиме је ометено планско извођење немачких офанзивних операција и избегнуто изненађење, али Немци ипак нису били принуђени да одустану од својих офанзивних операција на курском правцу, јер су и поред извесног закашњења отпочели своје нападе.

Док је у Другом светском рату против груписаних снага за напад углавном примењивано класично наоружање, реактивна артиљерија и авијација, дотле су се од завршетка овог рата па до данас десиле многе промене и појавиле многе новине у ратној техници. Поред атомске бомбе, која је само опробана при крају Другог светског рата, данас се већ припремају нова средства за масовно уништавање на бази примене атомске енергије. Ту долази у обзир и примена атомске бомбе на бојишту, затим атомска артиљерија са својим атомским гранатама, атомски прах, дириговани пројектили, итд. То значи да поред ранијих средстава која су примењивана у виду артиљериске и авијацијске противприпреме и бомбардовања у виду тепиха, треба рачунати и на нова средства за масовно уништавање, за чију примену груписане снаге за напад претстављају идеалан циљ. Ако је у прошлим ратовима артиљериска противприпрема била почетна форма или почетни метод напада на груписане снаге нападача, која је уз то имала и приличног успеха, онда у будућем рату треба очекивати не само проширење тога метода, већ и примену нових метода који ће обезбедити и далеко веће успехе. А треба имати у виду да је за груписане снаге још опасније ако се против њих употреби делимична комбинација ових средстава која ће се међусобно допуњавати и надокнађивати поједине своје недостатке.

Пошто се и класично и атомско наоружање производи убрзаним темпом и у таквој количини да у њихову примену у случају рата не треба сумњати, то се поставља питање: да ли ће у будућем рату нагомилавање снага и средстава на полазном положају имати катастрофалних последица? С друге стране, ако се има у виду да је Други светски рат био изразито маневарског карактера и да су му мотор и друга савремена ратна средства на крају рата дали такву динамичност и покретљивост каква се није ни очекивала на његовом почетку, онда се, с обзиром на даљи развој ратне технике после Другог светског рата, може очекивати не само да будући рат неће изгубити свој маневарски карактер, већ да ће бити још покретљивији него прошли.

А баш са таквим маневарским карактером рата и маневарском тактиком тесно је повезано и питање груписања снага. Избор правца главног удара — избор отсека пробоја и груписање снага на њима — претставља суштину маневарске тактике која је у току Другог светског рата положила испит са одличним успехом. Одрећи се груписања снага, значило би одрећи се маневарске тактике, тј. не нападати са стиснутом песницом него са раширеним прстима. Према томе, груписање снага на изабраним правцима пробоја у нападним операцијама не само да се неће смањити, него се, напротив, може очекивати и његово повећање. Док је груписање снага у почетку Првог светског рата било остварено у одређеној количини и густини — његов завршетак далеко је превазишао почетна груписања. Исто тако је груписање снага и ратне технике било веће у почетку Другог него на крају Првог светског рата, а на његовом завршетку је достигло огромне размере. У оба рата види се непрекидан пораст снага и непрекидно нагомиланавање технике и живе силе. Непрекидни развој индустрије омогућавао је и даље ће омогућавати све већи степен груписања снага и средстава на полазном положају, тако да до смањења груписања снага може евентуално доћи само у квантитативном, али не и у квалитативном погледу. До смањења груписања великих количина артиљерских оруђа може доћи у случају масовније производње атомске артиљерије или употребе атомских граната из појединих оруђа класичне артиљерије. Тиме се може смањити број артиљерских оруђа, али се зато квалитетом и јачином експлозија атомских граната мора надокнадити или чак и превазићи моћ експлозија граната испалених из 200—300 оруђа на 1 км фронта. Али, ако се груписање снага на полазном положају буде спроводило на исти начин и на тако уском пространству као и у Другом светском рату, онда се по моме мишљењу могу очекивати масовни губици, па и катастрофалне последице за нападача у случају ако бранилац изврши благовремен и целисходан удар. Испало би да се, и поред објективне нужности, нападачева жеља за груписањем снага не може остварити због савремене ратне технике. Међутим, груписање снага се може успешно извести, без обзира на овако моћна средства за масовно уништавање и њихово дејство, само ако се реше и доведу у склад два противположена захтева. Наиме, док се на једној страни за извршење напада и пробијање одбране у једном одређеном моменту мора извршити груписање снага на полазном положају за напад, дотле се, баш у моменту груписања, те снаге морају заштитити од напада браниоачеве ратне технике и средстава за масовно уништавање. Другим речима, док напад захтева што јаче груписање на полазном положају, дотле чување живе силе и ратне технике од губитака у том за њих најопаснијем моменту намеће потребу за њиховим растурањем на што ширем пространству.

Решење, по мом мишљењу, треба тражити у неопходном минималном груписању оних снага које у одређеном тренутку морају да предузму напад као хомогена, компактна целина и у привременој децентрализацији — растурању оних снага које нису неопходне за почетак напада, па често ни за први дан боја, а које се са ширег

пространства могу врло брзо, у одлучујућем моменту, прикупити и извршити конкретан задатак.

У минималне снаге које неопходно морају бити груписане на полазном положају дубине највише до 10 км и припремљене за извршење напада, поред класичне артиљерије (која — уколико не буде замењена атомском артиљеријом, која би својим квалитативним дејством евентуално надокнадила квантитет досадашње артиљерије — мора бити груписана што ближе фронту, почев од полазних положаја пешадије па даље у дубину зависно од њеног домета, али највише до 10 км), улазе пешадиске дивизије првог ешелона корпуса, а можда и тенкови, који би дејствовали заједно са тим ешеленом. Што се тиче осталих снага — другог ешелона корпуса, другог ешелона армије, армиске покретне групе, тенковских резерви корпуса и армије, па често и других ешелона дивизије (поготово кад се њихово увођење планира пред крај дана), као и низа осталих снага које евентуално суделују у том нападу, оне могу бити растурене на већој дубини од 10 км, и на већем пространству које би могло имати облик левка са широм страном према позадини. Ово је најлакше остварити са механизованим и моторизованим јединицама, које се могу врло брзо груписати на одређеном месту пробоја. Разуме се да се овде мора водити рачуна о комуникативности и пролазности земљишта, као важном елементу који утиче на избор правца главног удара. Ово би се свакако у принципу разликовало од начина груписања снага у току Другог светског рата, када су скоро све снаге за извршење пробоја биле груписане на простору око 10 км ширине и 10 км дубине. На овај начин, постиже се не само веће растурање разних ешелона на већем пространству и избегавава непотребно груписање на малом простору, него и минималне снаге за први удар добијају далеко више пространство, на коме се могу боље разредити тако да ће трпети мање губитке, а таква децентрализација снага не би ни најмање ометала извршење постављеног задатка. Наиме, артиљерија и минобацачи добили би далеко више простора који у складу са својим дометом могу рационално да искористе, а тако исто и други ешелони пукова и дивизија — уколико би ешелони били остали на том пространству — имају далеко више простора за размештај и повољније услове за сопствено дејство и заклањање од непријатељског противдејства. Другим речима, нападачеве би снаге биле децентрализоване, принцип њиховог груписања на отсеку пробоја и правцу главног удара остао би исти, а бранилац не би имао услова за потпуно искоришћење своје технике и средстава за масовно уништавање.

О решењу питања груписања снага на полазном положају за напад постоје и друга мишљења. Тако, на пример, неки сматрају да ни оне пешадиске дивизије из првог ешелона корпуса можда не би требало груписати и постављати на полазном положају, како је то био обичај у Другом светском рату, него их повући више у дубину, а затим их пред завршетак артиљериске и авијациске припреме преbacивати из дубине моторним возилима, оклопним гусеничарима или камионима, с тим да одмах прелазе у напад. Овакав начин има добру

страну у томе што би снаге које долазе из дубине са ширег пространства биле у извесној мери децентрализоване и што би вероватно претрпеле мање губитака. Али, не треба заборавити да оне претстављају веома привлачан и незаштитиен циљ пошто се у моменту подилажења објектима напада морају да журе и да се скоро једновремено крећу. Поред тога — што је у овом случају пресудно — те снаге никада не би могле да искористе онај последњи ефекат ватреног налета своје артиљерије и авијације, нити би сваки старешина, а нарочито борац, могао до детаља да се упозна са правцем свога дејства и објектом који мора да нападне. А све то, по искуствима са којима се располаже, не би довело до позитивних резултата. Природно је да би нападач — ако би у нападу примењивао и атомско наоружање, морао да бира полазни положај својих јединица на таквом удаљењу на коме не би биле изложене поразу од сопственог оружја. Наведене слабости овог другог начина децентрализације корпуса и дивизије првог ешелона на већој дубини (тј. њихова изложеност озбиљном дејству средстава за масовно уништавање за време приближавања ка месту напада) донекле се односе и на остале снаге: друге ешелоне, тенковске резерве, покретне групе и др. Међутим, овде је ситуација много повољнија зато што се покрет ових снага не мора остваривати једновремено, већ у мањим колонама, на ширем пространству и у различито време и, наравно, под заштитом димних или каквих других средстава. Поред тога, овакав начин покрета нападачевих снага омогућава и њихову једновремену употребу, јер се оне — долазећи из дубине — све више приближавају браничевим снагама, тако да ове последње могу теже да употребе разорна средства због своје сопствене сигурности. Најзад, нападачеве снаге могу користити и постојеће заклоне својих првих ешелона или чак и заклоне браничевих снага када су већ заузети. Ако у току покрета појединих мањих јединица бранилац употреби снажнија ватрена средства, то ипак неће бити тако страшно и поразно као када би се на том пространству једновремено нашле све снаге предвиђене за напад.

Непотребни губици на полазном положају могу се избећи пре-дужењањем низа других мера. Ту би у првом реду спадало безусловно укопавање у земљу не само живе силе, већ и целокупне ратне технике, артиљерије, тенкова, возила и свега осталог. То значи да је укопавање неопходно не само за минималне снаге и средства распоређена ближе непријатељу, тј. за свако оруђе, тенк и возило, а да и не говоримо о живој сили, већ и за све остале снаге које се налазе у дубини полазног положаја: армиске резерве, покретне групе, и др. Тиме ће се свакако смањити њихови губици не само од обичне артиљериске противприпреме и дејства авијације, већ нарочито од дејства оруђа и средстава за масовно уништавање.

Ако погледамо начин и принцип дејства атомске бомбе на бојишту и артиљериских атомских граната, видећемо да та средства дејствују ударном снагом у виду ваздушног притиска и топлотном и радиоактивном снагом. При експлозији атомске бомбе нарочито стра-

дају од ваздушног притиска и ваздушних струја артиљериска оруђа, тенкови, камиони, и сва друга средства која се налазе изнад земље, док та иста средства не би претрпела већу штету само ако би колико-толико била укопана у земљу. Исто тако, ако су жива сила и техничка средства укопани, а уз то и покривени претрпеће незнатне штете и од топлотног и радиоактивног дејства. Наравно, тенкови и оруђа се могу лако укопати у земљу, али се теже покривају земљом него жива сила у склоништима. Зато се морају пронаћи средства слична онима којима су снабдевени борци за кретање после експлозије атомске бомбе (специјалне цираде и сл.) тако да се покривањем спречи радиоактивно дејство и на оруђа. Наука је у том погледу много напредовала, па се може очекивати да ће и ово питање бити ускоро успешно решено. Поред тога, треба тражити и средства за заштиту живе силе и ратне технике од атомског праха.

Пошто укопавање тенкова, возила и артиљерије захтева од њихових посада много напора, времена и труда, поставља се питање да ли снаге које се морају груписати за извршење напада, нарочито артиљерија и тенкови, а које треба да остану што мање на полазном положају, треба прво да изађу на полазни положај па тек онда да се укопају, или треба направити заклоне пре но што те снаге изађу на њега. По моме мишљењу, боље је ово друго решење, тј. да се заклони претходно припреме и маскирају, по могућности, ноћу уочи напада (како бранилац не би уочио припреме такве врсте), с тим да се сама средства довуку на полазни положај у последњем моменту када су заклони већ готови. Да би се укопавање могло извести што брже и што успешније, било би потребно да пешадиске јединице у том погледу пруже неопходну помоћ артиљерији и тенковима и да се све јединице у потпуности обуче, за брзу градњу заклона и ноћне покрете. Осим тога, биће потребно да се ноћи користе до крајњих граница — далеко више него у прошлом, па и Корејском рату — не само за укопавање, већ и за концентрацију снага и њихово пребацавање с једног положаја на други.

Поред укопавања, маскирање је следећа мера којој треба обратити још више пажње него у Другом светском рату, иако су и тада били постигнути изванредни резултати. Због тога се при груписању снага и средстава у будућем рату мора далеко шире и вештије примењивати тактичко и оперативно маскирање и обмана у погледу самог груписања снага и средстава. Ту се морају предузимати и мере за спречавање браничевог радарског извиђања. При томе се у циљу одбране могу и на мање важним фронтovima и деловима на којима се не предвиђа груписање снага и средстава (на пасивним фронтovima) предузимати обимније маскирне мере, јер изведена обмана и маскирање у погледу груписања снага и средстава могу знатно допринети успеху напада не само због изненађења које се може постићи, већ и због тог што бранилац, не предвиђајући на том правцу груписање нападачевих снага и средстава, може пребацити сопствена средства за масовно уништавање на други, мање важан део свога фронта.

Најзад, ради бољег обезбеђења живе силе и ватрених средстава, мора се тежити смањењу времена за организацију напада и концентрацију снага. Ово се смањење може постићи на рачун организационих мера које старешине могу да остваре далеко раније него што њихове јединице изађу на полазни положај. Али, то смањење не треба тражити само у скраћивању организационог процеса, већ и у брзим покретима и еластичнијој и бржој концентрацији снага и средстава.

Природно је да се поред пасивних мера заштите — укопавања, маскирања и других заштитних мера — мора организовати и солидна противавионска одбрана и припремити за дејство моћна и снажна нападачева артиљерија и авијација, тако да у сваком тренутку буду спремни да се сруче на браниоца, ако би овај противприпремом или другим средствима покушао да поремети нападачев план. Другим речима, у случају браниоцевог противдејства, наведена нападачева средства не смеју остати неактивна и чекати исход, без обзира на откривање положаја и циља, већ се морају у што краћем временском размаку сручити на браниоца и његова средства.

Према томе, и поред веће опасности која ће убудуће претити нападачевим снагама на полазном положају, ипак се та опасност може умањити само ако се буду предузимале наведене и друге мере које треба даље тражити и развијати.

IZLAZI iz štampe početkom aprila:

ALGEBRA

UDŽBENIK ZA KURSEVE OPŠTEG OBRAZOVANJA U JNA

BORBENA DEJSTVA NA KRASU

od general-majora VEKOSLAVA KOLBA

KNJIGA JE ILUSTROVANA NIZOM FOTOGRAFIJA
I AEROFOTOSNIMCIMA